

Andrzejewski, Marek

"Von der Revolution zur Stabilisierung. Arbeiter und Arbeiterbewegung in der Weimarer Republik 1918 bis 1924", Heinrich August Winkler, Berlin-Bonn 1984 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 76/4, 935-936

1985

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

duchowieństwa parafialnego zaboru pruskiego (szczególnie chłopskiego pochodzenia) a więc grupy ważnej, odgrywającej istotną rolę w kształtowaniu się polskiej świadomości narodowej. Nie pozostawiła ona wiele zapisków równie szczerych i bezpośrednich. Niniejsze wspomnienia wykazują m.in. w jak znacznym stopniu kultywowała ona wyobrażenia i stereotypy charakterystyczne dla kręgu zwolenników Narodowej Demokracji. Warto było zwrócić na to uwagę we wstępie i przypisach. A. Bukowski poinformował tylko o przynależności ks. Dembieńskiego do Stronnictwa Narodowego oraz o jego działalności w tej partii (na szczeblu powiatowym i wojewódzkim) w okresie II Rzeczypospolitej, nie uwzględnionym skądinąd w pamiętniku.

A.S.

Heinrich August Winkler, *Von der Revolution zur Stabilisierung. Arbeiter und Arbeiterbewegung in der Weimarer Republik 1918 bis 1924*, Verlag J. H. W. Dietz Nacht, Berlin-Bonn 1984, s. 786.

Przedstawiciel średniej generacji zachodnioniemieckich historyków H. A. Winkler (ur. 1938 r.) jest autorem kilku znaczących prac i wydaje się, że był należycie przygotowany do podjęcia próby syntezy ruchu robotniczego w Republice Weimarskiej. Omawiana książka stanowi pierwszą część tego ambitnego zamierzenia i została doprowadzona do roku 1924. Następne dwa tomy: „Der Schein der Normalität. Arbeiter und Arbeiterbewegung in der Weimarer Republik 1924—1930” i „Der Weg in die Katastrophe. Arbeiter und Arbeiterbewegung in der Weimarer Republik 1930—1933” mają się ukazać do końca lat osiemdziesiątych.

Prezentowana książka została bardzo starannie wydana i zaopatrzone ją w trzy indeksy: osobowy, geograficzny i rzeczowy. Jednym z atutów pracy jest też licząca kilkaset pozycji bibliografia, którą można nawet w pewnym stopniu uznać za kryptobiografię dziejów niemieckiego ruchu robotniczego w pierwszych latach istnienia Republiki Weimarskiej. Autor oparł swoje rozważania na bardzo bogatej literaturze przedmiotu i źródłach drukowanych, natomiast stosunkowo rzadko powołuje się on na źródła rękopiśmienne. W większym stopniu systematyzuje rozproszony w literaturze materiał faktograficzny aniżeli wnosi nowe ustalenia.

Praca składa się z czterech części. W rozdziale pierwszym autor zanalizował proces radykalizacji niemieckiej klasy robotniczej w końcowym okresie I wojny światowej, przebieg i charakter rewolucji listopadowej, jej zasięg. Część druga obejmuje okres od wyborów do Zgromadzenia Narodowego ze stycznia 1919 r., do wyborów do Reichstagu w czerwcu 1920 r. Następny rozdział został doprowadzony do końca 1922 r. Znajdujemy w nim m.in. ciekawą próbę analizy ruchu socjaldemokratycznego w Niemczech na początku lat dwudziestych. W części czwartej Winkler zanalizował wydarzenia roku 1923 stanowiące wyraźną cesurę w dziejach ruchu robotniczego i niejako zamykające zapoczątkowany pod koniec wojny „okres rewolucyjny”.

Autor skoncentrował uwagę na socjalistycznym nurcie niemieckiego ruchu robotniczego w szerokim rozumieniu tego słowa. Obszernie omówił występujące wówczas szczególnie ostre podziały i czynione próby przewyciężenia rozbitcia. Obok wyczerpującej charakterystyki przemian zachodzących w SPD, USPD i KPD Winkler starał się w sposób wyczerpujący scharakteryzować pozostające pod wpływem socjaldemokracji i komunistów związki zawodowe. Natomiast w sposób marginalny potraktował tzw. zachowawczy nurt niemieckiego ruchu robotniczego. W pracy znaleźć można i sporo interesującego materiału na temat sytuacji ekonomicznej niemieckiej klasy robotniczej, gwałtownego obniżania się stopy życiowej, problemu bezrobocia, hiperinflacji, w kontekście rozwoju sytuacji zewnętrznej.

Wielokrotnie mowa jest w książce o problematyce polskiej. Są to jednakże uwagi czynione na marginesie zasadniczych wywodów i autor nie wnosi tutaj nowych elementów (np. s. 417, 424—425, 466).

Książka Winklera stanowi ciekawe podsumowanie dotychczasowych badań nad dziejami niemieckiego ruchu robotniczego w pierwszych latach Republiki Weimarskiej. Z uwagi na bogactwo zawartego w niej materiału z zainteresowaniem będziemy oczekiwać na ukazanie się następnych dwu tomów.

M.A.

Akten zur Vorgeschichte der Bundesrepublik Deutschland 1945—1949, t. IV: *Januar—Dezember 1948*, wyd. Christoph Weisz, Hans-Dieter Kreikamp, Bernd Steiger, R. Oldenbourg Verlag, München — Wien 1983, s. 1076, t. V: *Januar — September 1949*, wyd. Hans-Dieter Kreikamp, R. Oldenbourg Verlag, München-Wien, 1981, s. 1150.

Wielu Niemców uważa, iż rok 1948 zamknął okres powojenny w historii ich kraju. Na opinię tę wpłynęła głównie pamięć udanej reformy walutowej, wprowadzenia planu Marshalla w zachodnich strefach okupacyjnych oraz wspomnienie szybkiej zmiany ekonomicznego położenia tamtejszej ludności. Rok 1948 był jednak okresem przełomu w szerszym sensie. Doszło do rozpadu wspólnego zarządu okupacyjnego sprawowanego przez cztery mocarstwa i do „sporu o Niemcy”. Rozpoczął się długotrwały konflikt między Wschodem a Zachodem, zastrzygnięty przez jednostronną amerykańską reformę walutową i bliski wybuchowi nowej wojny w dobre kryzysu berlińskiego. Proces formowania państwa zachodnioniemieckiego uległ znacznemu przyspieszeniu pod koniec 1947 roku i zakończył się dwa lata później.

Prezentowane tomy ilustrują wewnętrzne przemiany i przygotowania do samodzielnego bytu państwowego w zachodnich strefach okupacyjnych w owym czasie. Prezentowany zbiór zawiera około 200 dokumentów. W znakomitej większości są to nigdy dotąd nie publikowane i pochodzące z Bundesarchiv Koblenz protokoły posiedzeń Dyrektorium Bizonii i jej „Exekutivratu”, stenogramy ze spotkań przedstawicieli okupacyjnych władz wojskowych z reprezentantami okupowanego kraju (szczególnie interesujące w przypadku strefy francuskiej), relacje z przygotowań do pierwszego Bundestagu. Teksty dokumentów, opatrzone dokładnymi przypisami i komentarzami poprzedzają kilkudziesięciostronnicowe wprowadzenia pióra Christoph Weisza i Hansa-Dietera Kreikampa z monachijskiego „Institut für Geschichte”, który wraz z koblenckim Archiwum Federalnym przygotował prezentowaną edycję. Autorzy obu wstępów przedstawili pokrótce najważniejsze problemy tych czasów: niepowodzenie konferencji londyńskiej, wprowadzenie planu Marshalla, reformę walutową, reorganizację niemieckich władz administracyjnych w Bizonii, ich stosunki z władzami okupacyjnymi, kontakty Bizonii ze strefą francuską, podstawowe kwestie ekonomiczne, rozstrzygnięcia podjęte w 1949 roku, uchwalenie ustawy zasadniczej RFN i przejęcie władzy przez nowy rząd federalny. Oba tomy zamyka obszerna bibliografia i indeksy.

P.W.

Zapiski opracowali: M. A. (Marek Andrzejewski), S. C. (Stefan Ciara), S. G. (Stawomir Gawlas), H. G. (Hieronim Grala), B. K. (Bartłomiej Kaczorowski), M. K. (Małgorzata Karpińska), R. K. (Rafał Karpiński), S. K. K. (Stefan Krzysztof Kuczyński), H. S. (Henryk Samsonowicz), K. S. (Kazimierz Stembrowicz), A. S. (Andrzej Szwarec), E. W. (Ewa Wipszycka), P. W. (Piotr Wróbel).